

DEN HAAG

Hofstad in Beweging

Track 1 – Welkom

Welkom, wat leuk dat je met me meeloopt. Vandaag wandelen we door het Den Haag van begin zeventiende eeuw. We beginnen hier op de Laan van Europa, met het Malieveld aan onze rechterhand. Loop je mee?

Den Haag is voor de familie Van Oranje-Nassau een belangrijke stad. Hier krijgen ze het bestuur van Nederland stevig in handen. Vandaag ontmoeten we twee vrouwen die daarbij een grote rol hebben gespeeld. Een koningin en een hofdame. We zien hoe zij met hun onderlinge strijd de stad Den Haag in een echte hofstad hebben veranderd, vol kunst en cultuur.

En ik neem je mee door het Haagse Bos waar we zullen uitkomen bij hét paleis uit die tijd: Huis ten Bosch, waar onze koning Willem-Alexander en koningin Maxima nog steeds wonen met hun gezin. Ga je mee?

Zolang als het Malieveld hier al ligt, is Den Haag het centrum van de Nederlandse politiek. Ruim vier eeuwen. Begin zeventiende eeuw wordt Nederland, na een lange oorlog met Spanje, een onafhankelijke Republiek. Bestuurd door een nieuwe regering, die zich in Den Haag vestigt: de Staten-Generaal. Nederland heeft geen koning maar wel stadhouders. Deze stadhouders zijn geen bestuurders maar ze hebben wel veel macht en invloed, ook in het leger.

Hier in Den Haag is dat Maurits van Oranje-Nassau.

In de ogen van de rest van Europa is dat best vreemd, zo'n stadhouder. Want daar wordt het land door een koninklijke familie geregeerd. Dat gaat van vader op zoon. Met koninklijk bloed ben je voorbestemd om een land te regeren, als door God gezonden. Maurits heeft wel een prinsentitel, die van Oranje, maar een Koning is hij niet.

Geen wonder dat het de komst van een échte koningin is, die Den Haag in de zeventiende eeuw tot leven wekt... Kom maar mee, dan laat ik het je zien.

Track 2 – Richting centrum

Loop je mee, het centrum van Den Haag in? We steken eerst hier links de grote kruising over, dan gaan we over de brug en steken dan weer over via de zebrapaden bij de stoplichten.

Let goed op het verkeer, want dat kan in de binnenstad flink druk zijn. Zometeen, aan de overkant, lopen we de Houtweg op, en volgen we de stoep aan de rechterkant van de straat.

Track 3 – De aankomst van een koningspaar

We lopen nu de binnenstad van Den Haag in. De plek waar ons verhaal begint.

Aan het begin van de zeventiende eeuw zag Den Haag er heel anders uit, niet zoals we het nu kennen. Stadhouders Maurits van Oranje heeft het druk met oorlog voeren en gebruikt Den Haag vooral als legerkamp. Door de komst van de Staten-Generaal worden er veel nieuwe gebouwen neergezet. Sommigen staan er nog steeds – kijk maar om je heen. Toch is Den Haag in die tijd meer een soort dorp.

De stad krijgt meer aanzien en floreert pas echt als er een echte koning en koningin arriveren. Die koning is Frederik van de Palts, een neef van Maurits. Hij heeft zichzelf uitgeroepen tot koning van Bohemen, een staat in Duitsland. Maar na één winter gaat dat al mis. Frederik en zijn vrouw worden door hun vijanden verjaagd en moeten halsoverkop vluchten. Niemand wil ze helpen...

Behalve hun familie in Nederland: de Oranje-Nassaus.

Eenmaal in Den Haag vertrekt Koning Frederik al snel weer. Hij gaat op zoek naar bondgenoten om Bohemen terug te veroveren. Maar zijn vrouw, de koningin - blijft in Den Haag.

We gaan straks aan het einde van de weg naar links, de Denneweg op, en dan verder de Vos in Tuinstraat door. Blijf maar rechts op de stoep.

Track 4 – De Winterkoningin

Die koningin, dat is Elizabeth Stuart. Een dochter van de Engelse koning, en dus een echte prinses. Ze is zo mooi en geliefd in Europa, dat ze veel bijnamen heeft: Harten-koningin, Roos van Engeland. Maar het meest bekend is ze als 'De Winterkoningin'. Eigenlijk een spotnaam, omdat ze maar één winter koningin is geweest van Bohemen. Maar Elizabeth heeft koninklijk bloed en geeft haar titel niet op. Ze laat zich aanspreken met majesteit. Ook in Den Haag.

Track 5 – Lange Voorhout

Hier slaan we rechts de hoek om en lopen verder op het Lange Voorhout. Met de komst van de Winterkoningin in de zeventiende eeuw wordt dit dé plek waar de adel en mensen met invloed zich verzamelen.

Meer dan tweehonderdtwintig bedienden, edelen en hofdames komen met de Winterkoningin mee. Zoveel, dat ze niet allemaal in één gebouw passen. Stel je voor. In het militaire Den Haag zie je ineens overal edellieden paraderen en koetsen rijden. Het Lange Voorhout wordt een laan waar je gezien wilt worden. Het middenpad hier wordt zelfs de mooiste laan van Europa genoemd. Er mogen alleen koninklijke rijtuigen overheen – de laan is bedoeld om te 'flaneren'.

Zie je daar dat standbeeld? Aan de overkant van de weg? Daar staat ie: 'De Flaneur'.

Omdat er weinig vermaak is in de stad, begint de Winterkoningin grote feesten en voorstellingen te geven. Zoals dat past bij een koningin. Dit koninklijke leven vol pracht en praal is voor Elizabeth een serieuze zaak. Ze moet koste wat kost gezien worden als koningin. Anders kan ze een terugkeer naar Bohemen wel vergeten.

Track 6 – Oversteek

Den Haag krijgt glans. Hier, aan beide kanten van het Lange Voorhout worden herenhuizen en stadspaleizen gebouwd. Kijk maar om je heen, ze staan er nog steeds. Zullen we naar het middenpad gaan? Nu mag het wel. Kom, dan steken we over.

Punt 7 – Hofdame Amalia

Stel je eens voor, aan het begin van de zeventiende eeuw is dit dé plek om een glimp op te vangen van hovelingen die hier in hun mooiste kleren komen paraderen. Ook de hofdames van de Winterkoningin...

Elizabeth heeft vooral ongetrouwde hofdames van adel in dienst. Die koppelt ze zoveel mogelijk aan invloedrijke mannen. Op die manier vergroot ze ook haar eigen invloed.

In Den Haag wordt gefluisterd dat de jongere broer en opvolger van stadhouder Maurits, Frederik Hendrik, een oogje heeft op zo'n hofdame. Namelijk Amalia van Solms, een gravin van hoge adel. Haar familie is door de oorlog veel bezit kwijtgeraakt, maar Amalia is wél beeldschoon. "Met het vuur in haar ogen vangt zij de mannen als vogeltjes,"

Maar Frederik Hendrik ontkent alles. Ja, hij heeft een portret van Amalia op zijn kamer laten hangen, maar hij heeft zoveel portretten van mooie dames... Onverstoorbaar blijft hij zijn leven leiden als vrijgezel.

Tot zijn oudere broer Maurits van Oranje hem tot de orde roept. Maurits is nooit getrouwd en heeft geen opvolger. Frederik Hendrik kan stadhouder worden en alles erven...maar alleen als hij zijn broer belooft te trouwen, en voor nageslacht te zorgen. Anders loopt de familie het gevaar uit te sterven. Als Maurits hem voor het blok zet vanaf zijn sterfbed, neemt Frederik Hendrik een besluit. De bruid? Amalia. De beeldschone hofdame van Koningin Elizabeth.

Track 8 – Kloosterkerk

Aan het einde van het pad steken we rechts het zebrapad over. Zie je rechts die kerk? Dat is de Kloosterkerk. Hier trouwen ze: Frederik Hendrik en Amalia!

Den Haag viert het huwelijk van Frederik Hendrik op een manier die bij een echte hofstad past. Met veel pracht en praal. De Winterkoningin wordt die dag als een Romeinse godin op een troon rondgedragen. Zij ziet het huwelijk van haar hofdame Amalia als haar verdienste. En Frederik Hendrik? Die erft nog diezelfde maand het stadhouderschap van zijn broer Maurits, als die

overlijdt.

Track 9 – Oversteek

We laten de kerk achter ons en steken over. Aan de andere kant lopen we over de stoep rechtdoor. Doe je voorzichtig?

Track 10 – Kneuterdijk

Zie je dat huis hier rechts? Hier aan de Kneuterdijk werd de Winterkoningin opgevangen toen ze net in Den Haag aankwam. De leden van de Staten-Generaal dachten dat Elizabeth maar een dag of drie zou blijven. Niemand had kunnen voorzien dat ze zo'n belangrijke rol voor Den Haag zou gaan spelen. En al helemaal niet, dat haar hofdame zou trouwen met de stadhouder.

Laten we hier verder lopen, met de bocht mee, langs de Kneuterdijk.

Amalia is drieëntwintig als ze met Frederik Hendrik trouwt. Omdat hij de titel 'prins van Oranje' heeft geërfd van zijn broer Maurits, mag zij zich voortaan 'prinses van Oranje' noemen. Dat wil niet zeggen dat ze als stadhoudersvrouw een officiële functie heeft. Volgens zeventiende-eeuwse opvattingen zijn vrouwen sowieso niet geschikt om te regeren. De ideale vrouw is gehoorzaam en leidt haar huishouden. Die rol vervult Amalia uitstekend.

Ze staat aan het hoofd van een hofhouding van 250 man en dat gaat haar goed af. Ze ontvangt buitenlandse gasten, en organiseert officiële diners. Allemaal hier, in het centrum van Den Haag. En dat doet ze alsof ze nooit anders heeft gedaan. Tja, ze heeft dan ook jarenlang de kunst kunnen afkijken aan het hof van De Winterkoningin.

Track 11 – Richting Hofvijver

Hier aan het eind van de Kneuterdijk steken we de twee zebrapaden links over. Zie je daar de Hofvijver? Daar aan de overkant? Daar gaan we heen. Pas goed op met oversteken.

Track 12 – Stadhouderslijk Kwartier

Hier zijn we vlak bij het Binnenhof. Daar aan de overkant. Hier is vanaf het eind van de zestiende eeuw het politieke centrum van Nederland. Maar toen heette het nog het 'Stadhouderslijk

Kwartier’.

Die toren daar rechts liet Maurits van Oranje bouwen. Hoe hoger de toren, hoe meer aanzien: Maurits wilde het imago van de familie Van Oranje versterken. Frederik Hendrik en Amalia gaan hier na zijn dood mee door.

Kom, we lopen door, langs het water.

Daar midden in dat rijtje, met het hoge puntige dak, zie je de Hofkapel. Daar laat Frederik Hendrik voor zichzelf en Amalia appartementen bouwen om gasten te ontvangen. Amalia krijgt haar eigen kabinet, een garderobe, twee wachtkamers of 'antichambres', en een slaapkamer. Voor de inrichting neemt Amalia de mode aan het Franse hof als voorbeeld: alles wordt afgewerkt met beschilderde plafonds, verguld leer en wandtapijten. Amalia wordt al snel populair op het Binnenhof. Ze is een voorbeeldige stadhoudersvrouw en steunt Frederik Hendrik in alles wat hij doet.

Amalia en Frederik Hendrik lijken een goed huwelijk te hebben. En het duurt niet lang voordat iedereen weet dat je eerst langs Amalia moet als je iets bij Frederik Hendrik gedaan wilt krijgen. En Amalia maakt geen geheim van haar ambities. Ze hangt, midden in de hal van haar appartementen, portretten op van Romeinse keizers en vrouwen uit Europese koninklijke families. De boodschap is duidelijk. De familie Van Oranje-Nassau kan zich meten met welk koningshuis dan ook.

Een regelrechte bedreiging voor Elizabeth. Zij is immers een échte koningin en Amalia maar een simpele stadhoudersvrouw. Om haar positie te behouden moet Elizabeth laten zien dat zij de belangrijkste vrouw in de stad is. De enige met echt koninklijk bloed.

Zo komen de twee terecht in een onderlinge concurrentiestrijd die Den Haag voorgoed zal veranderen.

Track 13 – Historisch Museum

Hier aan het eind van de vijver lopen we rechtdoor en steken we over.

Zie je daar het Haags Historisch Museum? Daar vind je portretten van Amalia en Frederik Hendrik. Geschilderd zoals ze dat zelf graag zagen: hij als opperbevelhebber van het leger en zij als vorstelijke stadhoudersvrouw, versierd met parels.

Wij lopen rechtdoor, langs het museum.

Track 14 – Toernooiveld

Elizabeth en Amalia proberen elkaar voortdurend af te troeven. Organiseert de één een toernooi, dan organiseert de ander er twee weken later ook eentje. Of een toneelstuk. Of een diner voor buitenlandse gasten.

Voor Den Haag is dat heel goed: het trekt mensen naar de stad. Voornamelijk edellieden, maar ook hofschilders, architecten... Wevers knopen wandtapijten, timmerlieden vergulden koetsen, hofkleermakers naaien juwelen op jurken. Den Haag krijgt langzamerhand de uitstraling van een echte hofstad, vol cultuur en vermaak.

Hier aan het eind van de weg steken we over, dan gaan we een stukje verder, links om het gebouw heen. Daarna lopen we rechtdoor.

Track 15 – Schouwburg

We lopen straks langs de Koninklijke Schouwburg. Waar nu het Nationale Theater zit. Zie je het al? Het wordt pas een eeuw later gebouwd, maar past helemaal bij de ontwikkeling van de stad die wordt aangejaagd door Elizabeth en Amalia.

Stel je eens voor hoe dat geweest moet zijn in de zeventiende eeuw? Al die uitgedoste mensen die hier in het centrum van Den Haag afkomen op een nieuw toneelstuk van De Winterkoningin. Twee weken later zijn ze er allemaal weer, voor een stuk dat Amalia heeft georganiseerd. Iedereen wil met eigen ogen zien welk stuk de mooiste kostuums heeft, of het grappigst is.

Het is niet alleen een persoonlijke strijd. Er staat wel degelijk iets meer op het spel: de eigen positie en die van de familie. Door zichzelf zo neer te zetten, proberen Amalia en Elizabeth de toekomst van hun kinderen en de familielijn veilig te stellen.

Track 16 – Korte Voorhout

Hier aan het eind van de weg steken we de brug over. Daar gaan we naar rechts en lopen we langs het water verder.

Track 17 – Schilderijen

De twee vrouwen zijn aan elkaar gewaagd. Elizabeth heeft bijna geen inkomsten, dus haar schulden lopen alsmaar op. Maar zij is wel van de allerhoogste adel: het Engelse koningshuis. Elizabeth is de dochter van de Engelse Koning. In rang staat ze daarom boven Amalia. Amalia gedraagt zich vorstelijk maar heeft geen koninklijk bloed. Ze heeft wél invloed als stadhoudersvrouw.

Wie aan het langste eind trekt, is daarom vaak een kwestie van wie zich op z'n best laat zien. En hoe laat je je zien aan de buitenwereld in een tijd dat er nog geen sociale media bestaan?

Met schilderijen.

Je kunt schilderijen zien als de selfies van de zeventiende eeuw. Ze laten precies zien wat degene die zich laat schilderen, wil dat het publiek ziet. Wil je uitstralen dat je belangrijk bent? Dan laat je je afbeelden als een historisch of mythisch figuur. Elizabeth laat zich bijvoorbeeld schilderen als Diana, de Romeinse godin van de jacht. Een symbool van kuisheid, waarmee ze laat zien dat ze trouw is aan haar man. Meteen laat Amalia zich ook afbeelden als Diana. En als zij wordt geschilderd als de Bijbelse koningin Esther, doet Elizabeth dat ook. De portretten lijken vaak zoveel op elkaar dat ze bijna niet te onderscheiden zijn, en we nu niet meer kunnen zeggen wie van de twee het eerste was.

Allebei de vrouwen hebben een reputatie hoog te houden. Maar de familie Van Oranje-Nassau moet qua status de grootste sprong maken. Zij hebben geen koninklijk bloed. De Republiek der Nederlanden is geen koninkrijk – de stadhouder is wel een prins maar geen koning.

Track 18 – Richting park

We gaan hier vóór het station naar links. Met de grote weg aan onze rechterhand lopen we verder. Straks steken we de tramrails over, en volgen het pad dat langs de vijver het park inloopt. We laten

het centrum achter ons. Op naar Huis ten Bosch. Het paleis dat in die tijd gebouwd werd als zomerverblijf voor Amalia.

Track 19 – De Stedendwinger

We houden het water aan onze linkerkant.

De familie van Oranje-Nassau wordt steeds belangrijker. Frederik Hendrik doet het goed als stadhouder. Hij wordt 'de Stedendwinger' genoemd omdat hij in de oorlog met Spanje zoveel steden veroverd. In de praktijk verschilt een stadhouder niet zoveel van een koning. Allebei zijn ze bijvoorbeeld de baas over het leger en de vloot. Maar in Nederland ligt de bestuurlijke macht bij de Staten-Generaal. En dient de stadhouder de Staten. Een koning kan veel meer zelf beslissen.

De Staten willen geen koning. Er is hard gevochten om de Spaanse koning te verjagen. Men is trots op de Republiek. Een koninklijke familie? Daar zit niemand op te wachten.

Frederik Hendrik is heel voorzichtig met de Staten-Generaal. Hij wil geen ruzie met ze krijgen. Maar stapje voor stapje weet hij toch zijn macht uit te breiden. Als zijn zoon, Willem II, pas drie jaar oud is, benoemt de stadhouder hem tot bevelhebber van de cavalerie. De soldaten te paard. En daar stopt Frederik Hendrik niet. Want in hetzelfde jaar krijgt hij het ook voor elkaar dat de stadhouder voortaan niet meer aangewezen wordt. Hij maakt er een erfelijke titel van. Met andere woorden: zijn oudste zoon zal hem, als hij doodgaat, opvolgen als stadhouder.

Track 20 – Een koninklijk park

We gaan hier links de brug over. Aan de overkant houden we het wandelpad links aan.

De Oranjes bouwen geduldig verder aan hun reputatie. Letterlijk. Ze nodigen tuinarchitecten uit die koninklijke tuinen aanleggen met beelden en fonteinen. En parken. Daar gaan we nu heen. Ga je mee?

Track 21 – Haagse Bos

We houden hier rechts aan, via het zebra-pad naar het volgende gedeelte van het park. Tussen de zebra-paden lopen we een stukje over een stoep, met rechts dat grote gebouw en het fietspad.

Zie je daar het bordje? 'Welkom in het Haagse Bos'? Dat pad volgen we.

Track 22 – De verloving

We blijven hier rechtdoor lopen.

Moet je je voorstellen: dit park ligt er al vanaf de tijd van Frederik Hendrik en Amalia. Zo bouwen ze aan een echte koninklijke hofstad, steeds verder om Den Haag heen, als stralen van de zon.

Overall kun je de macht en glorie van het geslacht van Oranje-Nassau bewonderen.

Amalia heeft ook achter de schermen steeds meer invloed gekregen. Ze bereikt iets wat je letterlijk en figuurlijk kunt zien als de kroon op haar werk. Een versterking van de familie met echt koninklijk bloed.

Een diamanten armband. Amalia voert in het diepste geheim onderhandelingen: over een verloving tussen haar zoon Willem II, en Mary Stuart, de dochter van de Engelse koning. De broer van Elizabeth is inmiddels Koning van Engeland. En het is dus zijn dochter die aan Willem II wordt gekoppeld. Het is een gewaagd plan. Na een jaar lukt het Amalia. De verloving is een feit maar niemand weet ervan af... zelfs Elizabeth niet. Terwijl Mary Stuart nota bene háár nichtje is.

Kom, we lopen nog even rechtdoor.

Track 23 – Mary Stuart

Hier houden we het linker pad aan. Kom, we duiken nog dieper het park en ons verhaal in.

Elizabeth is woedend. Haar koninklijke nicht kan toch niet met de zoon van een simpele stadhouder trouwen? En waarom heeft niemand háár, de Winterkoningin, iets gevraagd? Zij had haar eigen zoon willen koppelen aan haar nichtje Mary. Maar het is al te laat. De verloving wordt bekendgemaakt. Elizabeth heeft in haar leven heel wat slimme huwelijken kunnen regelen, maar nu bewijst Amalia dat ze deze kunst even goed verstaat als De Winterkoningin.

Een troost voor Elizabeth is dat ze nog wel steeds de hoogste rang heeft. Bij officiële gelegenheden

wordt haar naam als eerste omgeroepen. Zij mag als eerste in de koets stappen. Amalia moet haar eer betonen. Net zoals ze dat moet voor de jonge verloofde van haar eigen zoon Willem II: Mary Stuart. Het meisje is pas negen jaar oud als zij in Nederland aankomt. Maar als koningsdochter staat ze in rang boven Amalia.

Track 24 – Het Koningshuis

We gaan hier bij de splitsing links, en dan voor het water rechts.

De architecten van Amalia en Frederik Hendrik bouwen niet alleen tuinen en parken, maar ook paleizen. Zoals Huis ter Nieuwburg en Huis Honselaarsdijk. En natuurlijk het paleis waar onze koninklijke familie nu nog steeds woont, hier in het Haagse Bos: Paleis Huis ten Bosch. We zijn er bijna.

Elizabeth kan dat niet laten gebeuren: een stadhoudersfamilie die leeft als vorsten, terwijl zij in een gewoon huis woont aan de Kneuterdijk. Zij laat ook een paleis bouwen dat ze 'Het Koningshuis' noemt. Helemaal in Rhenen. Haar invloed neemt af. Elizabeth heeft wel de titel van een koningin, maar haar geld raakt op. Terwijl het aanzien van de Oranje-Nassau familie toeneemt. Met wat hulp van de Franse koning...

Track 25 – Oversteek via stoplichten

Eerst maar even deze weg oversteken. Zie je daar rechts die stoplichten? Voor de veiligheid steken we daar over en lopen we weer terug het bos in. Over het hoofdpad. Daar vervolgen we ons verhaal.

Track 26 – Uwe Hoogheid

We gaan hier rechts het park weer in en blijven langs de grote vijver lopen.

Frederik Hendrik heeft als stadhouder de Franse koning flink geholpen in de oorlog tegen Spanje. In ruil daarvoor mag hij zich voortaan laten aanspreken met "Hoogheid".

Jarenlang hebben Frederik Hendrik en Amalia op de achtergrond hun macht uitgebreid. Frederik Hendrik wil de relatie met de Staten Generaal goed houden en wil absoluut niet als machtsbelust worden gezien. Maar nu kan hij de verleiding niet weerstaan. Hij laat zich door de raadsleden

voortaan aanspreken met 'Uwe Hoogheid'.

Leuk vinden ze dat niet. Zeker niet als het aanstaande huwelijk van zijn zoon Willem II met koningsdochter Mary Stuart bekend wordt gemaakt. Dat waar Frederik Hendrik en Amalia jaren naartoe hebben gewerkt, komt langzaam in zicht: een koninklijke status voor de familie van Oranje-Nassau.

Blijf langs het water lopen, dan vertel ik je straks meer.

Track 27 – Briefjes

Hier gaan we naar links. Zie je daar dat bruggetje? Daar gaan we over en dan naar rechts. We lopen verder met de vijver aan onze rechterhand.

Ze zijn een goed team, Frederik Hendrik en Amalia. Terwijl hij tegen de Spanjaarden vecht, houden ze nauw contact. En dat is in die tijd een hele kunst. Hoe ze dat doen?

Briefjes! Piepkleine briefjes. Vanaf het slagveld, vanuit het stadhouderslijk paleis... Zo blijft Amalia via de secretaris van Frederik Hendrik goed op de hoogte. Amalia wil alles weten over de gezondheid van Frederik Hendrik en ook over zijn politieke bezigheden. Maar briefjes met gevoelige informatie zijn gevaarlijk in oorlogstijd. Ze moeten niet in handen van de vijand vallen. Daarom zijn ze piepklein. De secretaris van Frederik Hendrik vouwt die briefjes op en vervoert ze in zijn laars. Zodat niemand ze ziet.

Track 28 – Over het bruggetje

Hier gaan we rechts het bruggetje over, en lopen we verder langs het water.

Track 29 – Een opvolger

Kom dan nemen we het linker pad.

Het is halverwege de zeventiende eeuw als Frederik Hendrik steeds meer last krijgt van zijn gezondheid. Als ook zijn geheugen hem in de steek laat, smeken de Staten-Generaal hem om zijn zoon Willem II de leiding te geven.

Frederik Hendrik weigert. Hij wil een opvolger die hij volledig vertrouwt. En dat is niet zijn roekeloze zoon, met wie hij vaak ruzie maakt...maar Amalia. Alleen Amalia is een vrouw, zij heeft in die tijd geen recht van spreken. Bovendien heeft ze door haar ambities ook veel vijanden gemaakt.

Track 30 – Frederik Hendrik sterft

We gaan hier een stukje naar links en dan rechts verder over het fietspad. Zie je het wit-gele bordje met die pijl? Daar gaan we in.

Frederik Hendrik zal Paleis Huis Ten Bosch nooit met eigen ogen zien. Hij sterft nog voor het af is en de Staten-Generaal wijst zijn voorstel om door Amalia opgevolgd te worden af. Amalia is in één klap alles kwijt. Haar man en haar invloed. Even lijkt ze volledig uitgespeeld als prinses van Oranje.

Track 31 – Paleis Huis Ten Bosch

Hier lopen we nog een klein stukje door. Zie je daar de poort al? Daar is het: Paleis Huis Ten Bosch. Deze plek straalt echt koninklijke trots uit, vind je niet?

We blijven even staan. Stel je eens voor. Daarbinnen is een zaal, de Oranjezaal, die helemaal gewijd is aan het leven van Frederik Hendrik. Het is een eerbetoon. De zaal hangt vol met schilderijen. En op al die schilderijen staat Frederik Hendrik. Letterlijk van de plinten tot aan het plafond.

Het is het levenswerk van Amalia. Met de inrichting van de Oranjezaal plaatst zij het geslacht van Oranje-Nassau op gelijke voet met andere Europese vorstenhuizen. Het monument voor haar overleden man houdt zijn nalatenschap in leven.

In de Oranjezaal wordt Frederik Hendrik neergezet als iemand met een koninklijke uitstraling. De 'stedendwinger' die vaak won van de Spanjaarden, alsof hij door God gezonden was. Helaas kunnen wij het niet met eigen ogen zien. De Oranjezaal is voor ons gesloten. Maar misschien als je gelukt hebt, zie je wel de koning of koningin voorbijkomen?

Kom, we gaan verder. We laten Huis Ten Bosch achter ons en lopen de poort uit.

Track 32 – Willem II

Hier lopen we de grote poorten uit en steken we het fietspad over. Daarna gaan we het linker voetpad in tot aan de T-splitsing. Kom, we gaan weer terug via het Haagse bos. Ons verhaal is nog niet ten einde. Frederik Hendrik is misschien wel dood, maar Amalia is nog niet uit gestreden. Want ze heeft haar zoon nog. Willem II.

Track 33 – Filosofenpad

We gaan hier aan het eind bij de T-splitsing links. Dan lopen we een heel stuk over het Filosofenpad. Daar vertel ik je meer over Willem II. Hij is pas 21 jaar oud maar heeft grootse plannen met Nederland.

Wist je dat dit één van de oudste bossen van Nederland is? Ooit was het een Oerbos, maar daar is nu niet veel meer van over. En het was het jachtgebied van de Graven van Holland. Maar dat is nog langer geleden dan de tijd waarin ons verhaal speelt. Nu wordt het bos beschermd. Als je goed oplet zie je misschien wel ooievaars voorbijvliegen.

Hij zal hier vast gelopen hebben. Willem II. Wellicht niet over dit filosofenpad waar wij nu lopen, maar wel als een razende door dit oeroude bos. Want Willem II is impulsief, hij drijft graag zijn zin door. Hij is van jongs af aan verwend en heeft nooit met iemand rekening hoeven houden.

Nu hij eenmaal stadhouder is, doet Willem dan ook wat hij wil. Officieel is hij, net als zijn vader, in dienst van de Staten-Generaal. Maar waar Frederik Hendrik tact bezat, doet Willem niet eens alsof. Hij probeert ongegeneerd de macht naar zich toe te trekken. Hij laat zelfs politieke tegenstanders gevangennemen.

En ook voor de Republiek Nederland heeft hij wilde plannen. Er is een vredesverdrag met Spanje. De vrede van Münster. Een belangrijk verdrag voor de Republiek. Eindelijk vrede na jarenlange gevechten. Maar Willem wil juist de oorlog met de Spanjaarden nieuw leven inblazen. Dan kan hij net als zijn vader 'de Stedendwinger' een oorlogsheld worden.

Wie weet wat er van Nederland was geworden, met Willem II aan het roer. We zullen er nooit achter komen want Willem sterft onverwachts. Aan de pokken. Hij is 24 jaar oud.

Track 34 – Aan een zijden draadje

We houden hier rechts aan.

Voor Amalia is dit een grote ramp. Natuurlijk omdat het haar zoon is die overlijdt – maar ook, omdat hij doodgaat zonder opvolger. Zonder zoon, die de toekomst van het geslacht van Oranje-Nassau veilig kan stellen. En dat is nou juist waar Amalia haar hele leven zo hard voor heeft gewerkt.

Er is nog één kans: Mary Stuart, de vrouw van Willem II, is hoogzwanger. Maar Mary Stuart heeft al eerder twee miskramen gehad. En krijgt ze een dochter, dan is er geen opvolger. De toekomst van de Oranje-Nassau familie hangt aan een zijden draadje.

Track 35 – De pokken

We gaan nog steeds rechtdoor, hier over het Filosofenpad.

Het is een wonderlijk verhaal vind je niet? Maar is dat niet altijd zo met geschiedenis? Speelt toeval niet altijd een grote rol?

Willem II dacht daar waarschijnlijk anders over. Die wilde de geschiedenis naar zijn hand zetten. Maar hij werd getroffen, door de pokken. Voor die tijd, halverwege de zeventiende eeuw, geen vreemde ziekte om aan te overlijden. En ook in de achttiende en negentiende eeuw maakten de pokken nog steeds veel slachtoffers. Het was een epidemie die door heel West-Europa raasde.

Pas rond 1800 wordt de ziekte in Nederland beheersbaar door de uitvinding van een vaccin. Anderhalve eeuw te laat voor Willem II die zo graag iets had willen betekenen als stadhouder. Het is niet zo gegaan. En hoe het wel is gegaan, vertel ik je zo. Nog even doorlopen.

Track 36 – nog even

Hier houden we rechts aan. Nog even volhouden.

Track 37 – Drukke kruising

Kom, dan steken we eerst samen deze drukke kruising over. We slaan hier bij de splitsing rechtsaf. Zie je daar aan het eind van het pad de auto's al voorbij zoeven? Rechts zijn de stoplichten. Daar steken we de weg over. Aan de overkant gaat het Filosofenpad weer verder. Net als ons verhaal.

Track 38 – Acht dagen

We houden het paadje rechts aan.

Acht dagen. Acht dagen hangt de toekomst van de familie van Oranje-Nassau aan een zijden draadje. En dan... bevalt Mary Stuart van een gezonde zoon, Willem III. De toekomst van de Oranje-Nassau's lijkt gered.

Tenminste. De Staten-Generaal denkt daar anders over. Door de poging van Willem II om de macht te grijpen, wil de Staten-Generaal af van het stadhouderschap: Een eerste 'Stadhouderloos Tijdperk' wordt ingeluid. Het duurt meer dan twintig jaar. Voortaan wordt de Republiek zonder stadhouder bestuurd.

En Amalia? Is haar rol uitgespeeld? Nee. Nog niet. Amalia trekt als grootmoeder van Willem III zijn opvoeding naar zich toe en doet een beroep op de Staten-Generaal. Ze wil dat Willem III in de toekomst de functie van stadhouder weer kan vervullen. Hij moet het geslacht Oranje-Nassau voort kunnen zetten. En het werkt!

Als er opnieuw oorlog uitbreekt, benoemt de Staten-Generaal Willem III tot stadhouder. Het land is in nood. En er klinkt de roep om een leider. De stadhouder als symbolisch figuur, die het land bijeen moet houden.- En dus wordt Willem III stadhouder. Amalia krijgt haar zin. Later wordt hij zelfs Koning van Engeland, Ierland en Schotland. 'King Billy' wordt hij genoemd.

Alles waar Amalia van droomde, komt uit. Willem III zet de familielijn voort. De Oranje-Nassaus zijn niet meer weg te denken. Ze bereiken het toppunt van hun-macht. Amalia maakt het zelf niet meer mee. Maar Willem III mag zijn grootmoeder dankbaar zijn.

En Elizabeth? De Winterkoningin? Na veertig jaar keert ze terug naar Engeland. Zonder ooit weer koningin van Bohemen te zijn geworden. En toch heeft zij het spel ook met succes gespeeld. Want

de kleinzoon van Elizabeth bestijgt uiteindelijk de troon van Engeland. En ook de koninklijke familie van nu, De Windsors, stammen af van Elizabeth.

Track 39 – Vrouwen in de geschiedenis

We zijn er bijna, nog even rechtdoor.

Twee vrouwen. Elizabeth en Amalia, die met hun onderlinge concurrentie Den Haag hebben veranderd. En die een beslissende rol hebben gespeeld in de positie van hun families. Ondanks de opvatting van die tijd, dat vrouwen niet konden regeren.

Wij leven gelukkig in een tijd waarin mannen en vrouwen steeds meer als gelijken worden gezien. Er komt meer aandacht voor de rol die vrouwen in de geschiedenis hebben gespeeld. Voor en achter de schermen. Een rol die veel groter blijkt dan altijd werd gedacht. Want al mochten vrouwen geen legers aanvoeren of stadhouder worden: wie let op briefjes in laarzen, schilderijen en diamanten armbanden... die ziet welke onmisbare rol vrouwen hebben gespeeld.

In de geschiedenis van Nederland, en die van de koninklijke familie.

Track 40 – Einde

We gaan samen terug naar ons beginpunt. We nemen het brede middenpad. Zie je het Malieveld aan de overkant van de weg al liggen? We zijn bijna weer terug. Voor de veiligheid lopen we er met een omweg naartoe. Bij het fietspad gaan we naar rechts en lopen we richting de stoplichten. Daar steken we de weg over en dan terug naar het Malieveld.

Zie ik je nog een keer? Er zijn nog zeven andere podwalks over ons koninklijk huis. Bijvoorbeeld in Leeuwarden. Daar lopen we door het historische centrum en vertel ik je hoe de Friese familietak de dynastie weet te redden. Want met Willem III loopt het niet goed af en er is geen nageslacht. Het is een vreemde wending in het verhaal. Zie ik je daar? Voor nu, goede reis naar huis.